

особистості дитини, тобто формування в неї необхідних життєвих компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчального процесу.

Інтеграція – від лат. *integratio* – відновлення; *integer* – суцільний. Під інтеграцією розуміють процес та результат поєднання окремих елементів навчання та виховання в єдину цілісну систему з метою одержання якісно нового результату початкової освіти. На необхідності інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу наголошував Я. Коменський, який акцентував увагу «завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним». Великий дидакт пояснював це таким чином: «Всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках» [3, 98].

Використання інтеграційного підходу в процесі виховання патріотизму дає можливість сформуванню у молодших школярів цілісну картину світу, створити оптимальні умови для розвитку мислення; активізувати пізнавальну діяльність на заняттях; ефективно реалізувати розвивально-виховні функції навчання. Освітній процес має бути насичений різними аспектами патріотичного виховання. Проте особлива роль тут належить гуманітарному та мистецькому циклам, а саме: українській літературі, природознавству, громадянській освіті, трудовому навчанню, образотворчому мистецтву, музиці.

Засоби і методи цієї роботи наступні: розповіді вчителя; використання творів художньої літератури; показ народних іграшок, виробів народних майстрів, предметів побуту тощо; розглядання ілюстративного матеріалу (картин природи, історичних пам'яток тощо); ігрові заочні екскурсії-подорожі; узагальнюючі уроки, що підсумовують знання дітей.

Отже, патріотичне виховання має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи, оскільки ми повинні виховати особистість, яка поважає свою державу, сумлінно виконує громадські обов'язки, усвідомлює соціальні проблеми Батьківщини та українського народу.

Список використаних джерел:

1. Кон И. С. Психология предрассудка / И.С. Кон // Новый мир. – 1969. – № 9. – С.186–193.
2. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української держави // Педагогічна газета. – 2000. – № 6 (72), червень. – С.6.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка / Н.Є. Мойсеюк : навчальний посібник. – 2-е вид. – К. : Грамна, 1999. – 350 с.
4. Петронговський Р. Р. Формування патріотизму старшокласників у поза навчальній виховній діяльності : дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Р.Р. Петронговський. – Житомир, 2002. – 180 с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.
6. Теоретичні основи педагогіки : курс лекцій : підручник для студентів / під ред. Вишневського О. – Дрогобич : Відродження, 2001. – 268 с.
7. Франко І. Вибрані твори у трьох томах / І. Франко. – Т. 1. – К. – 1973. – 192 с.

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УЯВЛЕНЬ ПРО ЛІЧБУ ПРЕДМЕТІВ

Т. Чернецька, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: Т.М.Кривошея, кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського (Україна)*

USING DIDACTIC GAMES FOR THE FORMING CONCEPTS ABOUT ITEMS COUNTING FOR THE SENIOR PRESCHOOLERS

Chernetska T., master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Стаття присвячена формуванню елементарних математичних уявлень у дітей середнього дошкільного віку засобами дидактичних ігор. Розкрито специфіку дидактичних ігор на формування у дітей 5-го року життя уявлення про лічбу предметів. Описано приклади таких ігор.

Ключові слова: формування елементарних математичних уявлень, логіко-математична компетентність, дидактичні ігри, методика формування уявлення про лічбу, число, діти середнього дошкільного віку (5-й рік життя).

Abstract. The article is devoted to the formation of elementary mathematical concepts of the senior preschoolers by means of didactic games. The specifics of didactic games aimed at formation of counting skills of children of the 5th year is revealed. Examples of such games are described.

Keywords: the formation of elementary mathematical concepts; logical and mathematical competence; didactic games, method of forming counting skills, number, senior preschoolers (the 5th year children).

Сьогодні практично всі сфери життєдіяльності дитини дошкільного віку неможливо уявити без гри, в тому числі і формування елементарних математичних уявлень. О.В.Запорожець зазначає, що навчання дошкільників потрібно здійснювати «специфічними формами і методами освітньо-виховної роботи з широким використанням дидактичних ігор, наочно – предметних занять, різних форм практичної й образотворчої діяльності дітей» [5]. Дидактична гра є одночасно видом ігрової діяльності і формою організації взаємодії дорослого з дитиною, що зумовлює її своєрідність.

Проблема формування логіко-математичної компетентності засобами дидактичних ігор висвітлена в роботах Г.Белошистої [2], О.Бороздіної, Л.Зайцевої [4], Т.Кривошеї [6;7], Л.Любчак [10], К.Колеснік [10], М.Машовець [11], В.Сухар [12], Т.Степанової [13], К.Щербакової [14], О.Яковлевої [9] та ін.

Дидактичні ігри створюють дорослі з навчальною метою, організовуючи навчання на основі ігрового і дидактичного завдання. У дидактичній грі дитина не лише отримує, а й узагальнює та закріплює знання, розвиває пізнавальні здібності, засвоює раціональні засоби і способи розумової діяльності.

Дидактична гра – система впливів, спрямована на формування у дитини потреби у знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Будь-яка дидактична гра має навчальну мету. Тому основним її компонентом є дидактичне завдання, сховане від дитини в ігровому завданні. Дошкільник не просто грається, а бере участь у процесі стихійного навчання. Своєрідність дидактичної гри полягає в раціональному поєднанні дидактичних та ігрових завдань. Переважання навчального завдання перетворює гру на вправу. Навчання у формі дидактичної гри засноване на прагненні дитини входити в уявну ситуацію, діяти за її законами, тобто воно відповідає віковим особливостям дошкільника. Старші дошкільники починають усвідомлювати пізнавальне завдання ігор, надаючи їм певного змісту.

Неодмінною умовою розв'язання дидактичного завдання є дотримання правил. Дидактична гра відбувається за умови, що правила є і внутрішнім результатом дитячої діяльності, а не лише зовнішньою вимогою дорослого. На відміну від сюжетно-рольової гри, у якій правила можуть не бути усвідомленими, у дидактичній – вони завжди усвідомлені. Дотримання правил у дидактичній грі забезпечує колективна організація діяльності, за якої гравці узгоджують свої дії і контролюють виконання правил однолітками; передавання старшими дітьми свого ігрового досвіду молодшим.

Правила спрямовують гру, об'єднують дидактичне та ігрове завдання, визначають послідовність ігрових дій, підвищують цікавість гри, дають змогу вихователю непрямо керувати нею, регулюючи взаємини дітей, формують міжособистісні стосунки. Без них дидактична гра розвивалася б стихійно, а дидактичне завдання неможливо було б вирішити. Діти підпорядковуються правилам, які складаються з одного-двох загальних для всіх елементів. Старші дошкільники виконують більш узагальнені і складніші правила, самостійно придумують нові. Завдяки цьому в ігрових діях реалізується ігрове і дидактичне завдання.

Засобом розв'язання дидактичного завдання є дидактичний матеріал; результатом дидактичної гри – розв'язання ігрового і дидактичного завдання. Розв'язання обох завдань є показником ефективності гри. Молодші дошкільники усвідомлюють ігровий результат, старші – починають згадувати результат, пов'язаний з розв'язанням дидактичного завдання: навчився, здогадався, розв'язав. Додаткові компоненти дидактичної гри (сюжет і роль) не обов'язкові і можуть бути відсутніми.

За програмою «Дитина» дошкільники 5-го року життя мають оволодіти лічбою в межах 5, навчитися називати числа у межах п'яти в прямому і зворотному порядках. вміти утворювати числа шляхом додавання 1 до попереднього числа, визначати місце кожного числа в ряду чисел від 1 до 5, використовувати кількісну і порядкову лічбу, співвідносити цифру з числом і число з цифрою в межах п'яти, упорядковувати числові картки у межах п'яти тощо [3].

Таким чином, процес оволодіння лічбою за допомогою чисел пов'язаний з виконанням кількох завдань: утворення чисел на основі порівняння множин; оволодіння процесуальною та підсумковою лічбою; розрізнення й оволодіння кількісною та порядковою, прямою і зворотною лічбою; лічба групами, а також лічба за участю різних аналізаторів.

Т.Кривошея пропонує використовувати з цією метою ігри за усяєю різних аналізаторів:

Гра «Оплески»

Ігровий реквізит: диск зі стрілкою, яка обертається. Диск поділений на сектори (5 – 10 секторів), в кожному з них намальовані предмети (від 1 до 10)

Хід гри: вихователь повертає стрілку у будь – якому напрямку і встановлює її у відповідному секторі. Дітям потрібно полічити предмети, які зображені у цьому секторі, і за допомогою оплесків відтворити результат. По команді вихователя «Оплески» хтось із дітей проплескує відповідь.

Гра «Покажи відповідь рухами»

1 варіант

Хід гри: вихователь називає приклад на додавання чи віднімання в межах 10. Це може бути задача або числовий вираз, а діти повинні спочатку обчислити його, а потім показати відповідь за допомогою різних рухів (оплесків, присідань, притопів, нахилів тулуба, постукувань по столі, кивків головою вправо чи вліво, стрибків, рухів руками вгору, вниз, в сторони та ін.), при цьому рахуючи вголос.

Наприклад, зайченята навчалися у лісовій школі. Спочатку вони розв'язали 3 задачі, а потім ще 1. Скільки всього задач розв'язали зайченята? Покажіть відповідь за допомогою рухів.

Оскільки відповідь задачі – 4, то діти можуть, наприклад, підстрибнути 4 рази, при цьому починаючи рахувати з першого стрибка, або притопнути ногами 4 рази, або кивнути головою 4 рази, або показати комбіновані рухи: 2 рази плеснути в долоні, 2 рази нахилити тулуб вліво, потім вправо тощо.

2 варіант

Хід гри: вихователь або хтось із дітей показує різні рухи, малюкам потрібно порахувати всі рухи і сказати відповідь, а потім показати її своїми рухами, не повторюючи ті, які вже використовувалися вихователем або іншими дітьми.

Наприклад, вихователь каже: «Якщо до ...(далі показує якийсь рух) додати ...(показує інший рух), то що ми отримаємо?» Дітям необхідно назвати відповідь, а потім показати рухами.

Гра «Скільки звуків?»

Ігровий реквізит: музичні інструменти: металофон, сопілка, музичний трикутник, фортепіано, баян; предмети, що видають звуки: дерев'яні і металеві ложки, склянки з водою, свисток, іграшки тощо.

Хід гри: дітям демонструються музичні інструменти і предмети, які видають різні звуки. Спочатку дошкільнята ознайомлюються із звучанням кожного предмета, а далі їм

пропонується із закритими очима порахувати звуки, які їм пропонує вихователь (або хто – небудь із дітей), і назвати той предмет (чи музичний інструмент), який ці звуки видавав.

Примітка: Аналогічно до попередньої гри «Покажи відповідь рухами», можна комбінувати звуки і пропонувати дітям розв'язувати «звукові» приклади.

Гра «Розумні пальчики»

Ігровий реквізит: картки, на яких нашита різна кількість (від 1 до 10) гудзиків чи інших фігурок (кружечків, трикутників, квіток, листочків, намистинок та ін.)

Хід гри: діти стають у коло, повернувшись обличчям до центру кола. Руки тримають за спиною. Вихователь кожній дитині дає картку. Завдання полягає у тому, щоб на дотик порахувати, скільки предметів знаходиться на картці. Далі вихователь запитує, у кого 1 гудзик (кружечок, трикутник, квітка, листочок, намистинка)? 2? 3? і т.д. Діти, у яких є відповідна кількість нашитих на картці предметів, повинні обізватись, зробити крок вперед і показати свою картку, щоб інші могли перевірити правильність їх відповіді. Коли все перевірено – гра продовжується. Після цього по команді вихователя «Розумники, почали» діти починають передавати картки своїм сусідам по колу за часовою стрілкою. По команді «Стоп, розумні пальчики до роботи» діти на дотик обстежують ту картку, яка опинилася в їхніх руках після цієї команди, при чому робити це потрібно, тримаючи картку за спиною. Доцільним було би використовувати музичний супровід під час передачі карток дітьми один одному [6, 202-204].

Крім того, цікавими для дітей дошкільного віку буде й гра «Склади букет», «У гончара в майстерні»:

Гра «Склади букет»

Ігровий реквізит: кольоровий папір, ножиці, шаблони квітів, олівець

Хід гри: дітям пропонується вирізати 5 квіток рожевого(або іншого кольору) і 5 квіток білого кольору (або іншого кольору) і спробувати порахувати скільки можна скласти різних букетів з 5 квітів рожевого або білого кольорів.

Можливі варіанти: 5 рожевих; 4 рожевих і 1 біла; 3 рожевих і 2 білих; 2 рожевих і 3 білих; 1 рожева і 4 білих; 5 білих.

Гра «У гончара в майстерні»

Мета: Закріпити знання про утворення наступного числа. Вправляти у знаходженні попереднього.

Обладнання:

Демонстраційне: 5 видів гончарних виробів (або їх силуетних зображень) по 5 предметів кожного. Картки для визначення попереднього і наступного числа, цифри в межах 5.

Роздаткове: картки для визначення попереднього і наступного числа, цифри в межах 5.

Ігрові дії.

I етап. Вихователь розповідає дітям, що одного дня гончар прийшов до своєї майстерні, щоб продовжити роботу, яку розпочав ще вчора. Тут він розгубився, бо забув, скільки яких виробів зробив напередодні. Пропонує дітям порахувати гончарні вироби, які стоять кожний у своєму рядочку, і позначити їхню кількість цифрою.

Потім педагог повідомляє, що кожного виробу майстер зробив ще по одному. Супроводжує розповідь діями (додає до кожного ряду ще один предмет). За кожним разом малята спільно з'ясовують, скільки стало предметів, як утворилось число два (три, чотири), показують на картці цифрою отриманий результат. Педагог просить дітей пояснити, що означає перша цифра в отриманому ряду цифр («Скільки було зроблено напередодні предметів посуду?»), а що друга («Скільки всього стало сьогодні предметів посуду?»). Вихователь пояснює, що першу цифру ми назвемо «попереднім числом».

Далі шляхом аналогічних дій вихователь з дітьми з'ясовує, скільки яких предметів стане, якщо майстер завтра створить ще по одному. Результат дій позначають цифрами. Педагог пояснює, що в отриманому ряду цифр є одне «попереднє», а одне «наступне число»; просить малят з'ясувати, яке з них яким є. У разі потреби допомагає дітям зробити висновок, що та кількість виробів, котра буде у майстра завтра (демонструє цифру в ряду) і є наступним

числом.

II етап. Вихователь пропонує дітям на своїх робочих місцях викласти на картках попереднє і наступнє числа заданого числа.

I дія:  (“Було вчора”)

II дія:  (“Зробив ще один — всього стало три”)

III дія:  (“Завтра зробить ще один — стане чотири”)

Висновок — показ:

 попереднє сьогодні наступнє

2	3	4
---	---	---

«Отже, сьогодні у майстра є три глечика. Вчора було два. Два – це попереднє число. Завтра буде чотири. Чотири – це наступнє число» Варіанти заповнення карток дітьми:

3	4	5
---	---	---

1	2	3
---	---	---

2	3	4
---	---	---

Вищенаведені ігри з математичним змістом залучають дітей до практичних дій з предметами, розвивають навички лічби за допомогою використання різних аналізаторів, вчать співвідносити результати обчислень з відповідними рухами, сприяють засвоєнню певних математичних понять, розвивають увагу, мислення, творчі здібності, формують у дошкільнят інтерес до математики та позитивне ставлення до пізнання.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М.Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В. та ін. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
2. Белошистая Г. В. Математичний розвиток дитини в системі дошкільної та початкової шкільної освіти: автореф. дис... доктора пед. наук: 13.00.02 / Г. В. Белошистая; Мурманськ. держ. пед. ун-т. — М., 2003. — 30 с.
3. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк; авторський колектив: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко (та ін.); наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — 304 с.
4. Зайцева Л. І. Математична компетентність: диференційований підхід / Л. І. Зайцева // Палітра педагога. — 2004. — № 2. — С. 16-19.
5. Запорожец А.В. Интеллектуальная подготовка детей к школе/ А.В.Запорожец //Дошк.восп. — 1977. - № 8. — С. 10-12.
6. Кривошея Т.М. Розвивальний потенціал ігор на математичному матеріалі /Т.М.Кривошея// Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Навчально-методичний посібник /За ред. Г.С.Тарасенко. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. — С.201 – 214.
7. Кривошея Т.М. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку/Т.М.Кривошея// Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів ІППМ. — Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2012. - С. 110 – 116.
8. Логіко-математична діяльність. Друга молодша група /Упорядник О.В.Бороздіна.— Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. — 96 с.
9. Логіко-математична діяльність. Старша група /Упорядник О.В.Бороздіна, А.В.Яковлева. — Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. — 120 с.
10. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності: Практикум / Л.В.Любчак, К.А.Колеснік. — Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. — 196 с.
11. Машовець М.А. Навіщо до школярику математика /Марина Машовець, Ірина Стеценко. — К.: Шк.світ. — 128 с.
12. Сухар В.Л. Вивчаємо математику: Середній дошкільний вік /В.Л.Сухар. — х. : Ранок, 2016. — 112 с.

13. Степанова Т.М. Навчаємо математики : формування елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник /Т.М.Степанова. – К.: Генеза, 2016. – 112 с.

14. Щербакова К.Й. Методика формування елементів математики в дошкільників: навчальний посібник /К.Й.Щербакова. - К.: Видавництво Європейського університету, 2011. – С. 102-147.

МИСЛЕННЄВІ ЗАДАЧІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

І.Швидка, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

*Науковий керівник: В.І.Імбер, кандидат педагогічних наук, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)*

INTELLECTUAL TASKS AT MATHEMATICS LESSONS AS A MEANS OF ACTIVATION OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN'S COGNITIVE ACTIVITY

I.Shvydka, master's student

Vinnitsia Mukhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглядається проблема активізації пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках математики. Одним із засобів активізації пізнавальної діяльності виступають завдання, у яких враховано вікові психолого-педагогічні особливості мисленнєвої діяльності учнів початкової школи. Наведені види математичних завдань, які сприяють активізації пізнавальної діяльності.

Ключові слова: мислення, молодші школярі, активізація пізнавальної діяльності, розвиток логічного мислення.

Abstract. The article deals with the problem of activating cognitive activity of younger pupils at mathematics lessons. One of the means of activating cognitive activity is the tasks, which take into account the age-old psychological and pedagogical peculiarities of the mental activity of primary school students. The following types of mathematical tasks that promote activation of cognitive activity are given.

Keywords: thinking, younger schoolchildren, activation of cognitive activity, development of logical thinking.

Талант, творча обдарованість особистості стають сьогодні запорукою інтенсивного економічного розвитку країни й фактором національного престижу. Тому обов'язковим результатом навчання в початковій школі має бути формування мислячої, творчої, активної особистості. Педагог має бути не тільки вчителем, а й вихователем розуму дитини, оскільки важливо не просто дати глибокі та міцні знання, а навчити її уявляти, фантазувати, радіти й тужити, дивуватися й співчувати. Сучасні вимоги до формування особистості базуються на гуманістично орієнтованому навчанні та вихованні. Початкова загальна освіта є першим освітнім рівнем та закладає фундамент загальноосвітньої підготовки учнів. Ураховуючи те, що провідною діяльністю молодших школярів є навчання, саме активізація пізнавальної діяльності учнів у навчально-виховному процесі початкової школи набуває особливої актуальності. Питання активізації діяльності молодших школярів – одне з найактуальніших. Ігрова діяльність змінюється навчальною, до якої потрібно прикладати певні зусилля, щоб активно працювати з поданим матеріалом.

Математика в системі чотирирічної початкової школи – один з провідних навчальних предметів, що сприяє розвитку пізнавальних і розумових якостей учня. Значним вкладом в педагогічну і психологічну науку є дослідження В.В.Давидова, П.Я. Гальперіна, Л.В. Занкова, Д.Б. Ельконіна, що виявили можливості значного підвищення активності школярів у навчально-пізнавальній діяльності. Досліджуючи проблему активізації, Т.Г.Щукіна основну увагу приділяє спільній діяльності викладача та учнів, спонуканню учнів до її енергійного, цілеспрямованого здійснення, подоланню інерції та пасивних стереотипних форм викладання та навчання [5].